

Rentegroefondsen in fiscaal perspectief

Het initiatief-wetsvoorstel van Vermeend en Vreugdenhil om de rentegroefondsen zwaarder te belasten, spant het paard achter de wagen. Een meer fundamentele aanpak van de fiscale behandeling van inkomsten uit vermogen en winst is gewenst.

De afgelopen weken is er veel te doen geweest rondom de belastingheffing van opbrengsten genoten op beleggingen in rentegroefondsen. Zoals bekend, betaalt een rentegroefonds 35% vennootschapsbelasting (Vpb) over de netto-opbrengst (winst uit onderneming geheten) van zijn in obligaties belegd vermogen. Daarmee is de kous af. Omdat het fonds geen dividend uitkeert, maar zijn rendement omzet in voor de aandeelhouder onbelaste koersstijging, betaalt de aandeelhouder geen inkomstenbelasting (IB) over het door hem genoten voordeel. Met andere woorden, het nominale IB-tarief is 0%.

Als we echter door de sluier van het groeifonds heen kijken, dan is het totale effectieve tarief van de aandeelhouder gelijk aan 35%. Vpb en IB moeten namelijk uit hetzelfde brutorendement worden bekostigd. Daaraan doet niet af dat we met twee afzonderlijke belastingen hebben te maken, noch dat de Vpb mogelijkserwijs wordt gedragen door werknemers of consumenten. Vpb en IB moeten beide in de beschouwing worden betrokken, omdat de markt zich baseert op het rendement ná belasting. Het is dat rendement dat voor alle vermogensbezitters gelijk wordt gemaakt. Zou de Vpb worden afgewenteld, dan moeten we haar zo snel mogelijk afschaffen en vervangen door belastingen naar de loonsom of de omzet. Dan weten we tenminste waar we mee bezig zijn.

De Kamerleden Vermeend en Vreugdenhil vinden de 35% belasting niet voldoende. Daarom hebben zij een initiatief-wetsvoorstel ingediend waarin onder meer is neergelegd dat aandeelhouders in rentegroefondsen geacht worden een fictief rendement van 3% op hun nominale belegging te genieten¹. Dat rendement

zou dan aan het normale IB-tarief moeten worden onderworpen dat kan oplopen tot 60%. Indien een aandeelhouder voor f 1.000 in een rentegroefonds heeft belegd en dat fonds behaalt 8% over zijn in obligaties belegde vermogen, dan zou het effectieve tarief (Vpb en IB) 57,5% worden voor een aandeelhouder wiens marginaal tarief 60% bedraagt.

Op het eerste gezicht lijkt het voorstel de rechtvaardigheid te dienen (Vreugdenhil refereert in dit verband zelfs aan het gelijkheidsbeginsel). Bij nadere beschouwing is dat echter nog maar de vraag. De kwestie waar het om draait is namelijk niet of voordelen genoten uit groefondsen zodoende meer in overeenstemming met het marginale tarief van hogere inkomensgroepen worden gebracht, maar hoe die voordelen onder het initiatief-wetsvoorstel fiscaal ten opzichte van andere uit vermogen en onderneming verkregen rendementen worden bejegend. Door één bestanddeel uit het inkomensbegrip te lichten en dat forfaitair, zij het theoretisch misschien juist te belasten, kan het zijn dat de rechtvaardigheid (en de economische neutraliteit) er totaliter toch op achteruit gaat. Naast beste situaties vragen nu eenmaal om naastbeste oplossingen.

1. De extra belasting van rentegroefondsen is één van de door Vermeend en Vreugdenhil voorgestelde maatregelen om de afschaffing van vermogensbelasting op in eigen onderneming belegd vermogen te financieren.

De kamerleden lieten zich adviseren door L.G.M. Stevens: zie zijn met medewerking van R.P. den Dool geschreven *Rapport afschaffing vermogensbelasting*, Fiscaal-economisch Instituut, EUR, 1993. Stevens heeft zich inmiddels openlijk van het wetsvoorstel gedistantieerd, waarin volgens hem slechts enkele onderdelen van het rapport zijn overgenomen.

Lappendeken

Wat is het geval? Zetten we de belastingheffing van inkomsten uit vermogen en winst uit onderneming (dat als rendement op eigen vermogen moet worden gekwalificeerd, eventueel na aftrek van de arbeidsbeloning die aan een directeur-grotaandeelhouder moet worden toegerekend) op een rijtje, dan is sprake van een lappendeken van effectieve tarieven die in flagrante strijd is met elementaire fiscale beginselen van gelijke behandeling en economische neutraliteit. De hoofdgerechten van het menu zien er als volgt uit:

- uitgedeelde winst (dividend) wordt belast naar een effectief tarief (Vpb en IB) dat kan oplopen tot 74%;
- winst uit onderneming (rendement op eigen vermogen) van een natuurlijk persoon wordt belast naar het normale IB-tarief dat kan oplopen tot 60%;
- rente genoten door een natuurlijk persoon wordt ook belast naar het gewone IB-tarief tot 60%;
- ingehouden winst van een vennootschap wordt belast naar 35%;
- rente ontvangen door een vennootschap wordt ook belast naar 35%;
- aanmerkelijk-belangwinst wordt belast naar 20%;
- rente genoten door een pensioenfonds wordt belast naar 0%, evenals, onder voorwaarden, rente genoten op een kapitaalverzekering;
- winst op de verkoop van gewone aandelen en obligaties wordt belast naar 0%; en, als klap op de vuurpijl:
- de onbelaste opbrengst van vermogensbestanddelen die met geleend geld worden gefinancierd wordt gesubsidieerd (negatief belast) naar een tarief dat kan oplopen tot 60%; de spaarhypotheek is daarvan een voorbeeld².

Samenvattend blijkt dat rendementen op in aandelen, obligaties of onderneming belegd vermogen worden belast naar tarieven die kunnen variëren van positief 74% tot negatief 60%, een verschil van maar liefst 134%-punten! Voorwaar een rijk palet om uit te kiezen in een tijdsgewricht waarin het verschil tussen dividend, rente en vermogenswinst fiscaal onzichtbaar kan worden gemaakt, waarin financiële innovatie

de juridische titels van vermogensbestanddelen naar behoefte materieel uitwisselbaar maakt, er geen fiscale controle is op grensoverschrijdende kapitaalbewegingen, en waarin belastingadviseurs kundiger zijn dan ooit tevoren.

Vermeend/Vreugdenhil

Het is tegen deze achtergrond dat het voorstel van Vermeend en Vreugdenhil moet worden beoordeeld. Eén conclusie is aanstonds duidelijk. We winnen niets door één vermogensbestanddeel, i.c. aandelen in rentegroefondsen, uit het menu te lichten en de opbrengst daarvan zwaarder te belasten. Daarmee jagen we vermogen alleen maar naar andere hoeken of mazen van het net. Dat kan goed zijn voor de fiscale adviespraktijk, maar maatschappelijk schieten we er niets mee op. Die handelwijze kan ook de toets van de billijkheid niet doorstaan. Het effectieve tarief op beleggingen in groeifondsen steekt namelijk niet ongunstig af bij de (lagere) effectieve tarieven op opbrengsten uit andere beleggingen.

De tweede conclusie is dat politici (en wetenschappers) die echt geïnteresseerd zijn in een evenwichtiger en neutraler behandeling van rendementen op vermogen (met inbegrip van winst uit onderneming), hun talenten beter kunnen gebruiken om de uitersten van het spectrum van effectieve tarieven terug te dringen. De subsidiëring en het onbelast laten van sommige vermogensrendementen dient een halt te worden toegeroepen, evenals de dubbele belasting van uitgedeelde vennootschaps-winst. Het zijn de bij deze situaties behorende effectieve tarieven van minus 60%, 0% en plus 74% die de aandacht verdienen, niet het tarief van 35% dat aandeelhouders in groeifondsen treft. Aandeelhouders in groeifondsen betalen niet minder belasting dan aandeelhouders in andere vennootschappen die de winst niet uitdelen.

Oplossingen

De oplossingen liggen voor de hand³. Rente worde alleen aftrekbaar gesteld tot het totale bedrag van de aangegeven inkomsten uit vermogen, en de Vpb die aan uitgedeelde winst kan worden toegerekend worde geïntegreerd met de IB van de

aandeelhouder (of wat eenvoudiger is en meer in overeenstemming met het klassieke stelsel van Vpb: dividend wordt aan een 'bevrijdende' voorheffing van, zeg, 20% onderworpen).

Dit zijn twee vormen van wat ik 'damage control' zou willen noemen: het beperken van de schade die een gebrekkig inkomensbegrip aanricht. Zou men de zaak fundamenteeler willen aanpakken, dan zou nagedacht moeten worden over een analytische benadering waaronder inkomsten uit vermogen en winst uit onderneming, onder welke naam en in welke vorm ook verkregen, gelijkelijk naar een effectief tarief van, zeg, 35% worden belast en het progressieve tarief gereserveerd blijft voor inkomsten uit arbeid.

De fiscale behandeling van inkomsten uit vermogen en winst uit onderneming vereist behoedzaamheid. Veranderingen betekenen dat getroffen extra worden gepakt: zij lijden een vermogensverlies ten bedrage van de gekapitaliseerde waarde van de afname van het nettorendement. Daar komt nog bij dat een kleine, open economie als de onze geen hoge belastingen op vermogensinkomsten en winst verdraagt omdat kapitaal dan een hoger rendement elders gaat zoeken. Daardoor daalt de arbeidsproductiviteit en daarmee het reële loon. Maar dat wil niet zeggen dat een geleidelijk ingevoerde gelijkmatiger belasting van die inkomsten niet tot de mogelijkheden behoort. De voorgestelde belasting van rentegroefondsen past niet in die filosofie.

S. Cnossen

De auteur is hoogleraar Fiscale economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

2. In andere gevallen zal de rechter de rente-aftrek niet accepteren (fraus legis), indien voorzienbaar was dat de rentelast hoger zou zijn dan het rendement op de belegging. Het effectieve IB-tarief is dan 0%. Het gaat daarbij echter om uitzonderingen omdat de band tussen belegging en lening moeilijk is aan te tonen.

3. Voor een beknopt voorstel, zie S. Cnossen, Om de toekomst van de inkomstenbelasting, *Weekblad voor fiscaal recht*, 1 oktober 1992, blz. 1384-86. zie eveneens A.L. Bovenberg en S. Cnossen, De toekomst wordt fiscaal bepaald!, in *Inspelen op Europa: uitdagingen voor het financieel-economisch beleid van Nederland*, onder redactie van J.J.M. Kremers, Academic Service, Schoonhoven, 1993.